

Henk Kamp - Minister van Defensie
4 mei 2006

Dames en heren,

Morgen is het 61 jaar geleden dat Nederland werd bevrijd. Hoewel de bevrijding van Nederlands-Indië nog enkele maanden op zich liet wachten, vieren we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog op 5 mei Bevrijdingsdag. Vandaag, op 4 mei, herdenken we degenen die door oorlogsgeweld en vervolging het leven hebben verloren.

In het perscentrum Nieuwspoort herdenken we nu in het bijzonder de mensen die zich hebben ingezet voor de vrijheid van meningsuiting. Buiten zal straks een krans worden gelegd bij het monument aan de voorgevel van dit gebouw. Op dat monument staat een tekst van de dichter en journalist Jan de Groot.

“Het vrije woord
bedreigd, vermoord.
Brengt in de nood
Zijn vechters voort
Tot aan de dood”

Tijdens de Tweede Wereldoorlog kon je deze tekst niet letterlijk genoeg nemen. Je kon worden doodgeschoten omdat je betrokken was bij de illegale pers. Velen hebben in die tijd bewust dat risico aanvaard en zich niet de mond laten snoeren. Ze aanvaardden dat risico voor zichzelf, maar ook voor anderen.

In augustus 1944 stond de leiding van het illegale blad Trouw voor een afschuwelijk dilemma. Men kon mogelijk het leven redden van meer dan twintig gevangen genomen kameraden, als men de bezetter zou beloven de productie van het blad te staken. Het was op een tijdstip dat het Duitse front in Normandië net was ingestort, en de hoop bestond dat Nederland snel zou worden bevrijd. De leiding van Trouw koos er toch voor om dóór te gaan met het blad, mede op aandringen van enkele gevangenen van wie berichten naar buiten waren gesmokkeld. 23 Trouw-medewerkers werden vervolgens gefusilleerd.

De vrijheid van meningsuiting was in die tijd een zaak van leven en dood. Vandaag de dag kunnen we ons zo'n situatie in eigen land niet meer voorstellen, mede dankzij hen die toen stierven. Volgens internationale overzichten hoort Nederland bij de landen met de meest vrije pers ter wereld.

De vrijheid van meningsuiting in ons land moet onaantastbaar zijn. Dat betekent niet dat die vrijheid onbeperkt is. Kort geleden is er in Nederland, maar ook daarbuiten een forse discussie gevoerd over de grenzen van de vrijheid van meningsuiting. Dat was naar aanleiding van Deense cartoons die door veel moslims als beledigend werden ervaren.

Het staat voor mij vast dat de vrijheid van meningsuiting het fundament is van een werkelijk vrije samenleving en een gezonde democratie. Door die vrijheid bestaat de mogelijkheid om meningen naar voren te brengen waar anderen het fundamenteel mee oneens zijn. Als die mogelijkheid niet bestaat, is de democratie niet meer dan schijn.

Maar er zijn ook grenzen. Het is niet toegestaan aan te zetten tot haat, tot discriminatie of tot geweld. Ook is het niet toegestaan opzettelijk te beledigen. De vrijheid van meningsuiting kan geen vrijbrief vormen voor beledigen of kwetsen. Er is niet zoiets als het recht om te beledigen, want dat zou inhouden dat iemand het recht heeft om een ander diep te krenken, alleen omdat hij er zin in heeft.

Bij de vaststelling of iemand over de schreef is gegaan, gaat het er om of sprake is van opzet. Het moet de bedoeling zijn geweest met de uitlating te kwetsen. Bovendien moet die uitlating nodeloos kwetsend zijn, met andere woorden: er moet geen ander doel mee gediend zijn dan kwetsen. Het kan immers zijn dat een uitlating weliswaar kwetsend is, maar toch een bijdrage levert aan het publieke debat. Soms kan het zelfs nodig zijn een flinke steen in de vijver te gooien. Pas als een kwetsende uitlating geen bijdrage levert aan het publieke debat, is die uitlating nodeloos kwetsend en daarmee ontoelaatbaar.

Het feit dat mensen zich door een bepaalde uitlating gekwetst voelen, betekent dus niet automatisch dat die uitlating daarmee ontoelaatbaar is. Er is geen absoluut recht om te beledigen, maar omgekeerd is er ook geen absoluut verbod om te beledigen.

In de praktijk is die grens tussen toelaatbare en ontoelaatbare uitingen, natuurlijk moeilijk te trekken. Het hoort bij de democratie om dat over te laten aan de onafhankelijke rechter. De overheid moet de regels vaststellen, maar het is niet haar taak de regels toe te passen. Zou de overheid dat wel doen, dan hebben we overheidsensuur. Niet voor niets maken de toepasselijke regels, deel uit van het Wetboek van Strafrecht en het is aan de rechter om dat toe te passen.

Dames en heren,

Nu ik de grenzen aan de vrijheid van meningsuiting heb proberen te schetsen, wil ik het graag hebben over de verdediging ervan. De verdediging van dit grondrecht is immers de reden van deze bijeenkomst.

De vrijheid van meningsuiting staat sinds enkele jaren onder druk door een niets ontziende vorm van internationaal terrorisme, onder meer verantwoordelijk voor de aanslagen van 11 september 2001 in de VS. Dit terrorisme heeft de westerse waarden in het algemeen als doelwit gekozen, waaronder dus ook de vrijheid van meningsuiting. Wij in Nederland kunnen het doelwit worden van dit terrorisme. Andere Europese landen is dit lot reeds beschoren geweest.

Er zijn ook in Nederland overigens al dingen gebeurd die de vrijheid van meningsuiting in de knel kunnen brengen. Denk aan de bedreigingen van mensen die zich kritisch over de islam uitlaten. Daardoor wordt mogelijk een sfeer van angst gecreëerd die mensen doet terugdeinzen zich uit te spreken.

Maar niet alleen het Westen is doelwit van het internationale terrorisme. Afghanistan was tot eind 2001 een vrijplaats voor de terroristische netwerken van Osama Bin Laden. Dit land heeft nog steeds te maken met terroristisch geweld. Een belangrijk onderdeel van dat geweld wordt gevormd door bedreigingen en aanvallen op mensen die zich niet schikken in de middeleeuwse ideologie die de Taliban voorstaan. Zo zijn er de laatste maanden regelmatig onderwijzers vermoord omdat zij les gaven aan meisjes. Scholen worden platgebrand.

De grote meerderheid van de Afghanen wil verlost worden van dit geweld. Westerse landen, waaronder Nederland, leveren sinds begin 2002 forse inspanningen om hen daarbij te helpen. Dat doen we ter wille van de Afghanen, maar ook voor onze eigen veiligheid. De wereld kan zich niet opnieuw permitteren dat Afghanistan weer verwordt tot een vrijplaats voor terroristische netwerken. We hebben gezien waartoe dat heeft geleid.

Begin februari gaf een grote meerderheid van de Tweede Kamer steun aan het besluit om een grote militaire bijdrage te leveren aan de Navo-veiligheidsmacht in Zuid-Afghanistan. Nederland is nu bezig een Provincial Reconstruction Team in de provincie Uruzgan op te zetten. Dit PRT zal worden gesteund door een forse militaire taakgroep met een grote slagkracht.

Ik wil nog eens onderstrepen dat wij niet naar Uruzgan gaan op een 'vechtmissie'. Vechten is niet het doel van de missie. Het doel is wel veilige omstandigheden te scheppen - hoe moeilijk dat ook is - zodat er een behoorlijk functionerende overheid kan komen en zodat de bevolking kansen krijgt op een beter leven. Dan is Afghanistan geen Taliban- en Al Qaeda land meer en kan de wereld veiliger worden. We hebben de overtuiging dat we daarin

kunnen en moeten slagen. Voor Uruzgan is onze enige optie succesvol te zijn. Wij zullen ons daar gedurende twee jaar met alle kracht voor inzetten.

Er is echter wel een belangrijk verschil met eerdere Afghanistan-missies waaraan Nederland heeft meegedaan. De veiligheidssituatie in het zuiden van het land is aanmerkelijk slechter dan in de andere delen van Afghanistan waar we eerder optraden. Wij zullen te maken krijgen met groeperingen die onze aanwezigheid met geweld willen bestrijden. Daarnaast zullen wij zelf, als de omstandigheden dat vragen, offensieve acties moeten uitvoeren om een gewapende tegenstander uit een gebied te verdrijven.

Vechten is niet het doel van de missie, maar kan er twee jaar lang wel degelijk bij horen. Wij zijn daarop voorbereid. Het reële risico bestaat dat er slachtoffers zullen vallen onder de Nederlandse militairen. Ook heden ten dage, 61 jaar na de bevrijding, is het denkbaar dat individuele Nederlandse militairen de hoogste prijs betalen voor de verdediging van grondrechten. Grondrechten van medemensen in het verafgelegen Afghanistan, maar ook van ons zelf in eigen land. Vooral daarom is het van groot belang dat onze militairen zich gesteund weten door een grote meerderheid in ons parlement én in de samenleving. De uitoefening van grondrechten, daarvan moeten we ons steeds bewust blijven, is nooit vanzelfsprekend.

Ik kom nu op de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid, het thema van vandaag. Defensie probeert bij uitzendingen zoveel mogelijk openheid te betrachten. Uiteraard zijn er omstandigheden waaronder zaken vertrouwelijk moeten blijven. Dat is zeker het geval bij speciale operaties, waarover de laatste tijd veel te doen is geweest. De ISAF-missie is echter geen speciale operatie.

Defensie heeft al geruime tijd de gewoonte om journalisten te ondersteunen bij het bezoeken van uitgezonden eenheden en wil de mogelijkheden daartoe uitbreiden. Wij bepalen dan uiteraard niet wat de media vervolgens berichten. Wel is het zaak, dat journalisten bij bezoeken aan Uruzgan zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn. Daarmee bedoel ik dat moet worden voorkómen dat de publicatie van bepaalde feitelijke informatie de risico's voor de militairen vergroot. Stel dat een journalist weer op onze basis verblijft en hoort dat er een militaire operatie wordt voorbereid, dan is het van belang dat hij of zij daarover niet van tevoren bericht.

Defensie wil daarover afspraken maken met journalisten die met medewerking van Defensie Uruzgan bezoeken. Tot nu toe kwam dat nog maar nauwelijks voor, maar de risico's zijn inmiddels toegenomen. We moeten ons realiseren dat er zich in Zuid-Afghanistan veel incidenten kunnen gaan voordoen, waarbij steeds de levens van Nederlandse militairen in het geding zijn.

Laten we tenslotte bedenken dat de tegenstander in Zuid-Afghanistan maar op één manier van ons kan winnen, en dat is door ons te laten denken dat de missie en de doelstelling ervan de risico's niet waard zijn.

Wij zullen echter niet wijken, want wij weten: de grondrechten zijn onze inzet waard.